

Anna Andrychowska

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Ekonomii, Finansów i Zarządzania

KAPITAŁ SPOŁECZNY W UJĘCIU GLOBALNYM

Streszczenie (abstrakt): Wszyscy mieszkańcy planety są zobowiązani do wdrażania i przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju, dlatego działania ukierunkowane na rozwiązywanie problemów gospodarczych, społecznych i ekologicznych w skali lokalnej, regionalnej, międzynarodowej i globalnej wymagają współdziałania różnych podmiotów: jednostek, gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, instytucji, organizacji, narodów i państw. Wyłania się potrzeba kształtowania nie tylko świadomości zrównoważonego rozwoju, ale także kapitału społecznego sprzyjającego skoordynowanej współpracy. Niniejszy artykuł stanowi próbę ukazania znaczenia kapitału społecznego dla skutecznej realizacji założeń koncepcji zrównoważonego rozwoju. Porusza także problematykę świadomości społecznej oraz roli zarządzających w budowaniu odpowiedzialnego społeczeństwa i w rozpowszechnianiu nowej idei rozwoju.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, świadomość zrównoważonego rozwoju, kapitał społeczny, amoralny familizm, odpowiedzialne zarządzanie

SOCIAL CAPITAL IN A GLOBAL PERSPECTIVE

Abstract: All inhabitants of the planet are obligated to implement and follow the principles of sustainable development, which is why actions aimed at solving economic, social and ecological problems on a local, regional, international and global scale require the cooperation of various entities: individuals, households, enterprises, institutions, organizations, nations and countries. There is a need to shape not only the awareness of sustainable development, but also social capital conducive to coordinated cooperation. This article is an attempt to show the importance of social capital for sustainable development. It also raises issues of social awareness and the role of managers in building a responsible society and in spreading the new idea of development.

Keywords: sustainable development, awareness of sustainable development, social capital, amoral familism, responsible management

Wstęp

Promowanie rozwoju realizowanego z zachowaniem właściwych relacji pomiędzy środowiskiem naturalnym i społeczno-gospodarczym, nazywanego zrównoważonym¹, wynika między innymi z „globalizacji ekonomiczno-kulturowej oraz rosnącej świadomości zagrożeń ekologicznych, stwarzających w wyniku potęgowania niebezpieczeństwo dla prze-

---

¹ B. Piontek, *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*, PWN, Warszawa 2002, s. 27.

trwania gatunku ludzkiego na Ziemi”². Podkreśla się obecnie potrzebę tworzenia wspólnoty ludzkiej opartej na idei zrównoważonego rozwoju, a nie wyłącznie na najprostszej podstawie biologicznej³. Znaczenia nabiera także świadomość zrównoważonego rozwoju i kapitał społeczny budujące społeczeństwo ukierunkowane na sprawiedliwy i bezpieczny świat oraz etyczna odpowiedzialność wszystkich podmiotów gospodarujących.

Niniejszy artykuł porusza problematykę kapitału społecznego, świadomości społecznej oraz roli zarządzających w budowaniu odpowiedzialnego społeczeństwa i w rozpowszechnianiu nowej idei rozwoju. Autorka podkreśla potrzebę kooperacji podmiotów takich jak jednostki, gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, instytucje, organizacje, narody i państwa ukierunkowaną na rozwiązywanie problemów gospodarczych, społecznych i ekologicznych w skali lokalnej, regionalnej, międzynarodowej i globalnej.

Klasyczne ujęcie kapitału społecznego

Ważną rolę w upowszechnieniu się pojęcia kapitału społecznego odegrały rozważania Pierre’a Bourdieu, Jamesa S. Colemana, Francisa Fukuyamy oraz Roberta D. Putnama. Pierre Bourdieu kapitał społeczny wiązał z członkowstwem w grupie dostarczającej każdemu ze swych członków wsparcia w postaci kapitału posiadanego przez kolektyw, widząc go jako sumę „zasobów rzeczywistych i możliwych, które przypadają w udziale jednostce lub grupie z posiadania trwałej sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych kontaktów, znajomości, wzajemnego zaufania i wdzięczności”⁴. Kapitał społeczny w tym ujęciu stanowi dobro prywatne, czyli zasób poszczególnych jednostek świadomych wagi i pożytku płynących z posiadanych relacji społecznych wykorzystywanych zazwyczaj do realizacji indywidualnych celów, niekoniecznie z uwzględnianiem dobra wspólnego⁵.

Dla J. Colemana, inaczej niż u P. Bourdieu, kapitał społeczny stanowi dobro wspólne, zaś osoby, które go „generują”, przyjmują zwykle tylko drobną część związanych z nim korzyści⁶. Według tego autora są to pewne zasoby stosunków i sieci społecznych użytecznych dla jednostek, które ułatwiają działanie poprzez budowanie zaufania, ustanawianie powinności i oczekiwań, tworzenie norm oraz formułowanie stowarzyszeń⁷. Kapitał społeczny w ujęciu dobra wspólnego dostępny jest dla jednostek, które zinternalizowały i respektują określone ograniczenia w postaci norm oraz cenią wartości, na bazie których gotowi są poświęcić się na rzecz wspólnoty. Źródłem kapitału społecznego są struktury społeczne, które tworzą dla jednostek ramy działania oparte na zaufaniu, dzięki któremu

² L. Gawor, *Wizja nowej wspólnoty ludzkiej w idei zrównoważonego rozwoju*, „Problemy ekorozwoju”, 2006, vol. 1, No 2, s. 59.

³ Ibidem, s. 61.

⁴ S. Kozyr-Kowalski, *Socjologia, społeczeństwo obywatelskie i państwo*, Wydawnictwo naukowe UAM, Poznań 2000, s. 134.

⁵ A. Barczykowska, *Kapitał społeczny a zjawiska patologii społecznej w wielkim mieście*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011, s. 23.

⁶ S. Kozyr-Kowalski, *Socjologia...*, op. cit., s. 135.

⁷ J. Coleman, *Social capital in the creation of Human Capital*, *The American Journal of Sociology*, No. 94.1988, s. 95.

można racjonalnie przypuszczać, że każdy wywiązywać się będzie z podjętych zobowiązań⁸. Podstawowym elementem kapitału społecznego są zobowiązania i oczekiwania, wiarygodność struktur, kanały informacyjne, a także efektywne normy i sankcje⁹.

Do koncepcji J. Colemana w swych rozważaniach odwołał się R. Putnam, który wprowadził pojęcie kapitału społecznego „dla oznaczenia sieci spontanicznych więzi i wzajemnego zaufania, które stanowią warunki dobrego funkcjonowania także społeczeństwa nowoczesnego”¹⁰. Według tego autora „kapitał społeczny odnosi się do takich cech organizacji społeczeństwa, jak zaufanie, normy i powiązania, które mogą zwiększyć sprawność społeczeństwa ułatwiając skoordynowanie działania”¹¹ oraz jest zjawiskiem kulturowym o charakterze dobra publicznego, co oznacza, że nie jest on własnością czy cechą poszczególnych jednostek, ale zależy od ich nastawienia, przekonań i systemu wartości. Według R. Putnama kapitał społeczny składa się z życia stowarzyszeniowego, na które składają się sieci, normy i zaufanie umożliwiające członkom społeczeństwa efektywne działania zbiorowe prowadzące do osiągania założonych przez nich celów¹². R. Putnam analizował rolę wspólnoty społecznej z jej tradycjami i kulturowymi normami, umiejętność działania grupowego oraz spontanicznej organizacji w procesie rozwoju gospodarczego. Jako najważniejszy aspekt rozwoju badanych przez niego regionów R. Putnam wskazał umiejętność spontanicznej samoorganizacji w szczególności obcych sobie ludzi dla realizacji określonych celów niezależnie od powiązań rodzinnych, lokalnych czy kulturowych. W ten sposób możliwe staje się pełne i efektywne wykorzystanie całego potencjału społeczności regionu (talentów, wiedzy, umiejętności, sprzętu, energii itp.). Według R. Putnama kapitał społeczny podobnie jak i inne postaci kapitału jest produktywny, ponieważ umożliwia osiągnięcie celów trudnych do realizacji w pojedynkę, natomiast grupa, w której członkowie darzą się zaufaniem, będzie w stanie osiągnąć więcej, niż każda inna grupa, w której tego zaufania brakuje.

Kluczowymi kategoriami w tekstach R. Putnama są dobro wspólne i cnoty obywatelskie¹³. „Kapitał społeczny to dla R. Putnama nie tyle nowa propozycja nazywania relacji i sieci społecznych, co raczej całościowy, psychospołeczny model eksplanacyjny. R. Putnam chce z pomocą modelu wyjaśnić zagadkę różnic w efektywności działań instytucji identycznie zaprojektowanych, ale wywołujących swymi działaniami nieraz przeciw-

⁸ A. Kiersztyn, *Kapitał społeczny a sukces programów reintegracji – podstawy teoretyczne*, [w:] red. K. W. Frieske, *Utopie inkluzji. Sukcesy i porażki programów reintegracji społecznej*, Wydawnictwo Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2004, s. 30.

⁹ A. Barczykowska, *Kapitał społeczny ...*, op. cit., s. 23-25.

¹⁰ P. Sztompka, *Socjologia*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007, s. 222.

¹¹ R. Putnam, *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, Fundacja im. Stefana Batorego – Znak, Warszawa-Kraków 1995, s. 258.

¹² Ibidem, s. 56.

¹³ A. Kiersztyn, *Kapitał społeczny – ideologiczne konteksty pojęcia*, [w:] red. H. Januszek, *Kapitał społeczny we wspólnotach*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2005, s. 47.

ne skutki”¹⁴. Efektywna demokracja według R. Putnama wymaga kooperacji nie tylko wśród zarządzających, ale przede wszystkim wśród obywateli. W tym celu niezbędny jest określony system internalizacji zachowań kooperatywnych. Służyć temu mają stowarzyszenia, umożliwiające wzajemne kontakty i współpracę. Powstające w ten sposób zaufanie przenika zdaniem autora na pozostałe aspekty życia społecznego. R. Putnam podkreśla także, że w stowarzyszeniach i organizacjach wytwarzają się także specyficzne normy i więzi społeczne, które usprawniają działanie wielu instytucji politycznych i ekonomii¹⁵.

Podobny sposób rozumienia kapitału społecznego do podejścia R. Putnama przyjął F. Fukuyama, zwłaszcza w pracy *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu* z 1997 roku. Według tego autora kapitał społeczny stanowi zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków określonej grupy, który umożliwia im skuteczne współdziałanie, a którego podstawą jest wzajemne zaufanie członków grupy. Zaufanie to opiera się na założeniu, że inni członkowie społeczności wyznają te same wspólne normy i cechuje ich uczciwość i chęć współdziałania. „Normy te mogą obejmować głęboko zakorzenione wartości dotyczące Boga i sprawiedliwości, ale także świeckie formy regulacji, np. standardy obowiązujące w danej profesji lub przyjęte normy zachowania”¹⁶. Kapitał społeczny tworzą systemy norm od normy wzajemności między dwojgiem bliskich sobie osób po złożone doktryny. „Kapitał społeczny może być cechą najmniej i najbardziej podstawowej grupy społecznej jaką jest rodzina, można go także rozpatrywać w skali całego narodu lub w obrębie wszystkich grup pośrednich”¹⁷. Systemy norm wiążą jednostkę ze społeczeństwem umożliwiając jej współdziałanie z innymi dla dobra wspólnego. Autor podkreśla, że zgromadzenie kapitału społecznego wymaga zaakceptowania norm moralnych danej społeczności¹⁸. Zaakceptowanie tych norm jest warunkiem przyjęcia przez jednostkę najważniejszych cech społecznych, jakimi są lojalność, uczciwość i rzetelność. Autor uważa także, że kapitał społeczny jest atrybutem jedynie stabilnych społeczności o trwałym systemie politycznym i prawnym¹⁹. Przestrzeganie wspólnych norm daje pole do zaufania, które zwiększa wydajność funkcjonowania każdej grupy lub instytucji. Za najważniejsze wartości budujące relacje społeczne autor uważa prawdomówność, wzajemność oraz wywiązywanie się z podjętych obowiązków. Wysoki kapitał społeczny gwarantuje obniżenie kosztów transakcyjnych, czyli m.in. związanych z zawieraniem umów, postępowaniem sądowym, itp. dotyczących sfery gospodarki. W innych dziedzinach istnienie wysokiego poziomu kapitału społecznego objawia się tworzeniem grup i stowarzyszeń wypełniających przestrzeń między państwem a rodziną.

¹⁴ C. Trutkowski, S. Mandes, *Kapitał społeczny w małych miastach*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 2005, s. 60.

¹⁵ Ibidem, s. 61.

¹⁶ F. Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny droga do dobrobytu*, PWN, Warszawa-Wrocław 1997, s. 39.

¹⁷ Ibidem, s. 39.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ F. Fukuyama, *Kapitał społeczny*, [w:] red. L. Harrison, S. Huntington, *Kultura i znaczenie*, Zysk i S-ka, Poznań 2003, s. 169.

Autonomia i zakorzenienie, czyli pomostowy i wiążący kapitał społeczny

Michael Woolock wyróżnia dwie formy kapitału społecznego – autonomię i zakorzenienie, które odpowiadają integracji wewnątrzgrupowej, a więc sieci kontaktów wewnętrznych oraz powiązaniom zewnętrznym, pozagrupowym²⁰. Niski poziom autonomii, czyli powiązań pozagrupowych oraz niski poziom zakorzenienia, czyli integracji wewnątrzgrupowej, wskazuje na społeczeństwa charakteryzujące się amoralnym indywidualizmem. Z drugiej strony jednak niski poziom autonomii zaś wysoki zakorzenienia prowadzi do syndromu „amoralnego familizmu”²¹. Odwrotność zaś poziomu tych dwóch kapitałów, czyli silnie rozwinięte powiązania pozagrupowe i słabe więzi wewnątrzgrupowe, prowadzi do anomii. Największe szanse rozwojowe posiada społeczność, w której oba kapitały są silnie rozwinięte.

Tym dwom podstawowym wymiarom organizacji społecznej, czyli zakorzenianiu i autonomii, odpowiadają dwa wymiary kapitału społecznego wyróżnione przez R. Putnama – kapitał pomostowy i kapitał wiążący. „Wiążący kapitał społeczny oznacza relacje między ludźmi podobnymi do siebie, czyli w istocie jest czynnikiem wzmacniającym homogeniczność danego społeczeństwa (czy też danej grupy społecznej). Za tą postacią kapitału społecznego kryją się bardzo silne i „gęste” więzi. Oznacza ona również skłonność do budowania barier chroniących przed tymi, którzy nie są uznawani za „swojaków” i do wykluczania ich z grupy”²². Kapitał wiążący odnosi się do struktur od poziomu rodziny do małej społeczności lokalnej. W tych strukturach wszystkie jednostki znają się osobiście, a ich wzajemne zaufanie oparte jest na bliskich związkach społecznych, często o charakterze powiązań krwi. „Natomiast „pomostowy” kapitał społeczny odnosi się do budowania powiązań między oddalonymi od siebie heterogenicznymi grupami; „pomostowe” więzi są znacznie słabsze, ale także znacznie bardziej inkluzyjne, pozwalają przekraczać bariery struktury społecznej i dystans pomiędzy różnymi kategoriami dzielącymi ludzi wedle rasy,

²⁰ T. Zarycki, *Kapitał społeczny a trzy polskie drogi do nowoczesności*, [w:] „Kultura i społeczeństwo”, rok XLVIII, nr 2, 2004, s. 49.

²¹ Autorem pojęcia „amoralny familizm” jest Edward C. Banfield (1916-1999), który określił w ten sposób szczególnego rodzaju relacje panujące w przebadanych przez niego tradycyjnych włoskich rodzinach. W amoralnym familizmie badacz upatrywał czynnik zakłócający kooperatywne działania. Zgodnie z zasadą amoralnego familizmu należy maksymalizować natychmiastowe materialne korzyści dla swych rodzin, zakładając jednocześnie, że inni będą czynić tak samo. Silna identyfikacja z rodziną i nieufność wobec innych zakłócała podejmowanie działań na rzecz wspólnoty, rozwoju czy rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych. Więcej w: Andrychowska A., *Znaczenie kapitału społecznego i ograniczenia wynikające z kultury amoralnego familizmu dla idei zrównoważonego rozwoju*, „Etyka Biznesu i Zrównoważony Rozwój. Interdyscyplinarne studia teoretyczno-empiryczne” Nr. 1 2018, s. 9-16.; Banfield E. C., *The Moral of a Backward Society*, The Free Press Glence/Illinois 1958 oraz Tarkowska E., Tarkowski J., „Amoralny familizm”, czyli o dezintegracji społecznej w Polsce lat osiemdziesiątych, [w:] J. Tarkowski, *Socjologia świata polityki*, tom 1. *Władza i społeczeństwo w systemie autorytarnym*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1994.

²² C. Trutkowski, S. Mandes, *Kapitał społeczny ...*, op. cit., s. 62.

płci, wyznania, zamożności itd.”²³. Kapitał pomostowy odnosi się do zaufania i umiejętności współpracy z osobami, których nie znamy osobiście, z którymi nie wiążą nas bezpośrednie kontakty.

Globalny kapitał społeczny

Zmieniające się wymagania społeczne i zanikanie tradycyjnych więzi przyczyniają się w coraz większym stopniu do osłabiania znaczenia wspólnot oraz idei dobra wspólnego. „Większość wartościujących sądów ludzi skupia się na ich osobistym życiu, a także na życiu ich rodziny”²⁴. Utrwała się obraz człowieka nastawionego na zaspakajanie własnych indywidualnych i egoistycznych potrzeb, który może polegać wyłącznie na sobie, a poczucia nadal ważnej wspólnotowości i bezpieczeństwa poszukuje w rodzinach i w grupie najbliższych znajomych. Z tego obrazu człowieka wyłania się potrzeba kształtowania nowej świadomości społecznej, czyli zbioru „szeroko rozpowszechnianych i akceptowanych w danej zbiorowości poglądów, idei i przekonań, które stają się wzorcami czy schematami myślenia wpajanych jej członkom i egzekwowanych przez społeczny nacisk”²⁵. Współczesny człowiek kieruje swoim życiem, wybierając z tego, co oferuje społeczeństwo, te elementy kultury, idei, wartości, które mu odpowiadają, uzupełniając je o dorobek innych społeczności oraz własne poglądy i doświadczenia. W związku z tym nowe wyobrażenia o świecie oraz sposoby osiągania celów życiowych, zgodne ze strategią zrównoważonego rozwoju, powinny być przedstawione w atrakcyjnej dla niego formie. Nowe idee, przekonania i poglądy na dany temat, aby stały się częścią kultury, muszą zostać zaakceptowane. Nie wystarczy samo ich głoszenie przez pojedyncze jednostki, ponieważ publiczna widoczność to za mało. „Dopiero, gdy są podzielane przez innych, gdy są przedmiotem pewnego konsensusu, zyskują status durkheimowskich „faktów społecznych” czy inaczej – kulturowych”²⁶. W ten sposób mogą one wywierać wpływ na członków zbiorowości ukierunkowując ich działania tworząc wzorce i schematy oddziałujące na myślenie jednostkowe kształtujące świadomość społeczną i postawy zgodne z przyjętą strategią.

Dzięki postępującej globalizacji i rozwojowi technologii komunikacyjnych możliwe staje się powstanie świadomości globalnej, wyrażającej się w trosce o losy całej planety. Świadomość istnienia zjawisk i współzależności w perspektywie globalnej powinna kształtować postawy sprzyjające działaniom odpowiedzialnym za to, co się dzieje na całym świecie, a nie tylko powinności ograniczające się wyłącznie do rodziny, społeczności lokalnej, narodu. Nastawienie, przekonania, normy i wartości poszczególnych jednostek warunkują sprawność społeczeństwa w skoordynowanych działaniach. Im więcej osób będzie myśleć i działać w kategoriach zrównoważonego rozwoju, tym efektywniejsze będą działania zbiorowe prowadzące do osiągnięcia założonych w tym temacie celów. „Budowanie świadomości zrównoważonego rozwoju wydaje się być jedynym właściwym kierunkiem

²³ Ibidem.

²⁴ S. Nowak, *System wartości społeczeństwa polskiego*, „Studia Socjologiczne” 1979, nr 4(75), s. 156.

²⁵ P. Sztompka, *Socjologia ...*, op. cit., s. 307.

²⁶ Ibidem, s. 292.

działań, by upowszechnić koncepcję, która daje człowiekowi nadzieję na dalsze bytowanie na Ziemi²⁷. Człowiek świadomy prędzej będzie podejmował w miarę swoich możliwości na poziomie lokalnym działania, mające w perspektywie globalnej przysporzyć korzystnych dla wszystkich zmian gospodarczych, społecznych i ekologicznych. Integracja działań jednostek, gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, instytucji, organizacji, narodów i państw w zakresie zrównoważonego rozwoju gospodarczego, społecznego oraz ochrony środowiska naturalnego wymaga ponadto zaufania oraz norm i wzorów kooperacyjnego działania ukierunkowanych na dbanie o dobro wspólne „w imię którego każdy jest w jakimś stopniu zobowiązany poświęcić interes własny”²⁸. Kooperacja tych podmiotów w skali lokalnej, regionalnej, ponadnarodowej i globalnej jest niezbędna, aby skutecznie i trwale rozwiązywać pojawiające się problemy gospodarcze, społeczne i ekologiczne.

Ważną rolę w procesie budowania świadomości i zaangażowania społecznego można przypisać zarządzającym na różnych szczeblach, którzy dysponują narzędziami, za pomocą których są w stanie wpływać na postawy i zachowania innych. Problematyka postaw oraz ich związku z zachowaniami od lat interesuje badaczy różnych dyscyplin naukowych. W literaturze przedmiotu postawa ujmowana jest najczęściej jako względnie trwała skłonność człowieka do myślenia na temat przedmiotu postawy, którym może być osoba, sytuacja, problem lub bodziec. Skuteczna manipulacja, możliwość wypróbowania postawy, a nawet sama już obserwacja cudzych zachowań mogą prowadzić do trwałych zmian postaw²⁹. Kształtowanie postaw ludzi tak, aby sprzyjały realizacji celów w myśl zrównoważonego rozwoju, jest zadaniem wielokierunkowym, skomplikowanym i czasochłonnym. Same struktury instytucjonalne i narzucanie regulacji prawnych okazuje się niewystarczające. Zarządzający mogą nie tylko narzucać określone formy zachowania i je egzekwować, ale także wpływać na głęboko zakorzenione w kulturze postawy poprzez pryzmat własnych działań, popularyzowanie wiedzy i kształtowanie świadomości zrównoważonego rozwoju oraz angażowanie ludzi w sprawy społecznego zainteresowania. Zarządzający umożliwiają także kooperację w skali lokalnej, regionalnej, ponadnarodowej i globalnej, bowiem to oni podejmują decyzje na różnych płaszczyznach. Od nich zatem w dużym stopniu zależeć będzie skuteczność w rozwiązywaniu pojawiających się problemów gospodarczych, społecznych i ekologicznych.

Podsumowanie

We współczesnym świecie, w którym życie nabrało zawrotnego tempa i dominuje pogoń za dobrami konsumpcyjnymi, a więzi społeczne coraz bardziej słabną na rzecz relacji płytkich i okazjonalnych, społeczeństwo nie dostarcza już w wystarczającym stopniu wartości i idei kształtujących postawy i działania. Poczucie osamotnienia i brak oparcia w społeczeństwie przyczynia się do skupiania uwagi wyłącznie na sobie i potrzebach rodzinnych,

²⁷ A. Kuzior, *Internet jako narzędzie budowania świadomości dla zrównoważonego rozwoju*, „Problemy ekorozwoju”, 2007, vol. 2, Nr 2, s. 95-100.

²⁸ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2000, s. 80.

²⁹ B. Wojciszke, *Człowiek wśród innych ludzi. Wykłady z psychologii społecznej*, Scholar, Warszawa 2002.

zaś dobro wspólne, którego względność rozumienia powoduje, że nie wszyscy zdają sobie nawet sprawę z jego korzystania³⁰ odkładane jest na bok. W społeczeństwach, w których przeważają więzi wewnątrzgrupowe, kształtuje się „amoralny familizm”, zaś ograniczone kontakty pozagrupowe wskazują na brak kapitału społecznego wiążącego się ze zdolnością jednostek do łączenia się z innymi i podejmowania współpracy międzyludzkiej w obrębie grup, organizacji, narodów, w celu zaspakajania wspólnych potrzeb społeczno-gospodarczych.

Działania ukierunkowane na trwałe i skuteczne rozwiązywanie pojawiających się problemów gospodarczych, społecznych i ekologicznych w skali lokalnej, regionalnej, międzynarodowej i globalnej wymagają współdziałania różnych podmiotów: jednostek, gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, instytucji, organizacji, narodów i państw. Integracja działań w zakresie zrównoważonego rozwoju wymaga kapitału społecznego obejmującego wszystkich mieszkańców planety i świadomości zawierającej nastawienie, przekonania, normy, wartości i wzory kooperacyjnego działania ukierunkowane na przyjętą strategię rozwoju. Ważną rolę w budowaniu postaw zrównoważonego rozwoju pełnią zarządzający. Niezbędne jest więc przekonanie zarządzających o konieczności zaangażowania społecznego oraz że na nich również spoczywa obowiązek tworzenia nowego porządku, hierarchii wartości oraz wzorców zachowań ukierunkowanych na wspólne dobro wszystkich ludzi.

Bibliografia:

1. Andrychowska A., *Znaczenie kapitału społecznego i ograniczenia wynikające z kultury amoralnego familizmu dla idei zrównoważonego rozwoju*, „Etyka Biznesu i Zrównoważony Rozwój. Interdyscyplinarne studia teoretyczno-empiryczne”, Nr 01, 2018, s. 9-16.
2. Banfield E. C., *The Moral Basis of a Backward Society*, The Free Press Glence/Illinois 1958.
3. Barczykowska A., *Kapitał społeczny a zjawiska patologii społecznej w wielkim mieście*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011.
4. Boć J., *Z refleksji nad dobrem wspólnym*, [w:] *Nowe problemy badawcze w teorii prawa administracyjnego*, red. J. Boć, A. Chajbowicz, Wrocław 2009.
5. Coleman J., *Perspektywa racjonalnego wyboru w socjologii ekonomicznej*, [w:] A. Jasińska-Kania, L. M. Nijakowski, J. Szacki, M. Żółkowski (red), *Współczesne teorie socjologiczne*, tom 1, Scholar, Warszawa 2006.
6. Coleman J., *Social capital in the creation of Human Capital*, “The American Journal of Sociology”, No. 94, 1988.
7. Fukuyama F., *Kapitał społeczny*, [w:] red. L. Harrison, S. Huntington, *Kultura i znaczenie*, Zysk i S-ka, Poznań 2003.
8. Fukuyama F., *Zaufanie. Kapitał społeczny droga do dobrobytu*, PWN, Warszawa-Wrocław 1997.
9. Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2000.

---

³⁰ J. Boć, *Z refleksji nad dobrem wspólnym*, [w:] *Nowe problemy badawcze w teorii prawa administracyjnego*, red. J. Boć, A. Chajbowicz, Wrocław 2009, s. 151.

10. Gawor L., *Wizja nowej wspólnoty ludzkiej w idei zrównoważonego rozwoju*, „Problemy ekorozwoju”, 2006, vol. 1, No 2.
11. Kiersztyn A., *Kapitał społeczny – ideologiczne konteksty pojęcia*, [w:] red. H. Januszek, *Kapitał społeczny we wspólnotach*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2005.
12. Kiersztyn A., *Kapitał społeczny a sukces programów reintegracji – podstawy teoretyczne*, [w:] red. K. W. Frieske, *Utopie inkluzji. Sukcesy i porażki programów reintegracji społecznej*, Wydawnictwo Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2004.
13. Kozyr-Kowalski S., *Socjologia, społeczeństwo obywatelskie i państwo*, Wydawnictwo naukowe UAM, Poznań 2000.
14. Kuzior A., *Internet jako narzędzie budowania świadomości dla zrównoważonego rozwoju*, „Problemy ekorozwoju”, 2007, vol. 2, Nr 2, s. 95-100.
15. Nowak S., *System wartości społeczeństwa polskiego*, „Studia Socjologiczne” 1979, nr 4(75).
16. Piontek B., *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*, PWN, Warszawa 2002.
17. Putnam R., *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, tłum. J. Szacki, Fundacja im. Stefana Batorego – Znak, Warszawa-Kraków 1995.
18. Sztompka P., *Socjologia*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007.
19. Tarkowska E., Tarkowski J., „*Amoralny familizm*”, czyli o dezintegracji społecznej w Polsce lat osiemdziesiątych, [w:] J. Tarkowski, *Socjologia świata polityki*, tom 1 *Władza i społeczeństwo w systemie autorytarnym*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1994.
20. Trutkowski C., Mandes S., *Kapitał społeczny w małych miastach*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 2005.
21. Wojciszke B., *Człowiek wśród innych ludzi. Wykłady z psychologii społecznej*, Scholar, Warszawa 2002.
22. Zarycki T., *Kapitał społeczny a trzy polskie drogi do nowoczesności*, [w:] „Kultura i społeczeństwo”, rok XLVIII, nr 2, 2004.

Dane kontaktowe

andrychowska.uniw@gmail.com